

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ БІЗНЕСУ І ПРАВА
КАФЕДРА НАЦІОНАЛЬНОГО, МІЖНАРОДНОГО ПРАВА
ТА
ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

**МІЖНАРОДНЕ ПРАВО ТА ПИТАННЯ ЖІНОЧОГО ЛІДЕРСТВА
У ПОЛІТИЧНІЙ СФЕРІ**

Кваліфікаційна робота (проект)

на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»

Виконала: студентка IV курсу 10-482 група
Спеціальності: 081 «Право»
Освітньо-професійної програми «Право»
Веремійчук Діана Олегівна

Керівник к.ю.н., доц. Гавловська А.О.

Рецензент д.ю.н., проф. Спіцина Г.О.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. Міжнародно-правове регулювання гендерної рівності та участі жінок у політичному житті.....	7
1.1. Нормативно-правова база міжнародних стандартів щодо забезпечення гендерної рівності.....	7
1.2. Міжнародні інституційні механізми підтримки жіночого політичного представництва.....	13
РОЗДІЛ 2. Жіноче лідерство в політичній сфері: виклики, тенденції та правові гарантії.....	20
2.1. Основні бар'єри на шляху до жіночого лідерства у політиці.....	20
2.2. Забезпечення участі жінок у політичному житті на міжнародному та національному рівні.....	24
ВИСНОВКИ.....	29
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	32

ВСТУП

Актуальність теми. Участь жінок у політичному житті є ключовим індикатором рівня демократичного розвитку держави, забезпечення прав людини та соціальної справедливості, однак, попри проголошену рівність прав жінок і чоловіків, жінки в усьому світі в т.ч. залишаються суттєво менш представленими у процесах прийняття політичних рішень. Особливої актуальності це питання набуває в умовах глобалізації, трансформації політичних систем, а також у контексті збройних конфліктів і криз, які суттєво впливають на гендерну динаміку в управлінні. Міжнародне право, як універсальний регулятор прав людини, відіграє провідну роль у формуванні стандартів забезпечення гендерної рівності та просування жіночого лідерства, що зумовлює актуальність дослідження саме міжнародно-правових аспектів даного питання.

Проблематика жіночого політичного лідерства потребує системного осмислення не лише правозахисної риторики, а й реалізації міжнародних зобов'язань держав, зокрема в межах таких міжнародних організацій, як ООН, Рада Європи, ЄС та ін. Україна як держава, що прагне інтеграції до європейської спільноти, зобов'язана впроваджувати відповідні міжнародні стандарти та створювати сприятливе середовище для реалізації лідерського потенціалу жінок у політичній сфері. Наразі, попри нормативну базу, вітчизняна практика демонструє численні виклики в сфері представництва жінок у політиці – від упередженого ставлення до жінок у політиці до слабкої імплементації квот і формального підходу до гендерної рівності у виборчих процесах.

Згідно зі звітом ООН «Індекс гендерних соціальних норм за 2023 рік», глобальна гендерна нерівність зберігається, оскільки близько 90% населення світу демонструє упередження щодо жінок, що майже не змінилося за останнє десятиліття. Ці упередження проявляються у

переконанні, що чоловіки є кращими лідерами в політиці та бізнесі (майже половина та 43% опитаних відповідно), а також у виправданні насильства проти жінок (25%), що призводить до порушення їхніх прав та підсилює антигендерні рухи. Незважаючи на зростання рівня освіти серед жінок, їхнє представництво на керівних посадах залишається низьким (близько 10% серед голів держав та урядів, 22% на міністерських посадах, переважно у «м'яких» сферах, та 28% у бізнесі), а гендерний розрив у доходах становить 39% навіть у країнах з кращою освітою жінок. Ці стійкі соціальні норми гальмують людський розвиток і, за поточних темпів, повне усунення правових прогалин у гендерній рівності займе понад 150 років, хоча в 27 з 38 досліджених країн, включаючи Україну, спостерігається невелике зменшення гендерних стереотипів [29].

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Кваліфікаційну роботу виконано в контексті наукових досліджень відповідно до Стратегія розвитку Національної академії правових наук України на 2021-2025 рр. (затверджено Постановою загальних борів НАПрН України від 26.03.21 р. від 12-21), тематики науково-дослідної роботи кафедри національного, міжнародного права та правоохоронної діяльності факультету бізнесу і права Херсонського державного університету «Теоретичні та практичні проблеми розвитку окремих галузей права» (номер державної реєстрації – 0124U002381). Тему кваліфікаційної роботи затверджено Вченою радою Херсонського державного університету (наказ № 43 від 14.05.2025 р.).

Метою дослідження є визначення ролі міжнародного права у забезпеченні гендерної рівності у політичній сфері, аналіз міжнародних механізмів підтримки жіночого лідерства та оцінка їх впливу на національні політичні практики, зокрема в Україні.

Завдання дослідження:

1) розкрити зміст гендерної рівності як міжнародно-правового принципу;

- 2) провести аналіз ключових міжнародних документів щодо прав жінок у політиці;
- 3) визначити роль міжнародних організацій у просуванні жінок у політичному житті;
- 4) дослідити інструменти реалізації жіночого політичного представництва на міжнародному рівні;
- 5) проаналізувати бар'єри, які перешкоджають жінкам реалізовувати політичне лідерство;
- 6) розглянути міжнародні і національні моделі підтримки жінок у політиці та їх ефективність;
- 7) визначити перспективи адаптації міжнародного досвіду жіночого лідерства в політичній сфері в українських реаліях.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини в сфері формування та реалізації міжнародних і національних механізмів забезпечення політичної участі жінок в управлінні державами та міжнародними організаціями.

Предметом дослідження виступають міжнародно-правові норми, практики та інституційні механізми, що регулюють жіноче політичне представництво.

Методи дослідження. У процесі написання роботи використано сукупність загальнонаукових і спеціально-правових методів:

- 1) аналітичний метод – для дослідження міжнародних нормативно-правових актів у сфері прав жінок;
- 2) порівняльно-правовий метод – для зіставлення різних моделей забезпечення жіночого лідерства у політиці;
- 3) історико-правовий метод – для простеження еволюції міжнародно-правових підходів до гендерної рівності;
- 4) системний підхід – для виявлення взаємозв'язків між нормами міжнародного права, діяльністю міжнародних організацій та національною політикою;

5) соціологічний метод – для аналізу досліджень громадської думки та гендерних індексів.

Структура роботи обумовлена її метою, завданнями та логікою дослідження і складається зі вступу, двох розділів з підрозділами, висновків, списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ ТА УЧАСТІ ЖІНОК У ПОЛІТИЧНОМУ ЖИТТІ

1.1. Нормативно-правова база міжнародних стандартів щодо забезпечення гендерної рівності

Гендерна рівність розглядається у міжнародному праві як одна з базових цінностей і невід’ємна частина загальнолюдських прав і свобод, та у широкому сенсі означає рівні права, обов’язки і можливості для жінок та чоловіків у всіх сферах суспільного життя, зокрема у сфері політики. Як зауважує З.А. Добош «сучасна наука розглядає гендер як соціально сконструйовані характеристики відмінностей у поведінці та емоційних реакціях між чоловіками та жінками, соціально-закріплені ролі, які певне суспільство розглядає як відповідні жінкам і чоловікам, як соціальну модель їх взаємовідносин в основних інститутах суспільства» [1, с. 191].

Визнання цього принципу міжнародним співтовариством стало результатом довготривалої еволюції поглядів на роль жінки в суспільстві та усвідомлення необхідності подолання дискримінації за ознакою статі в різних аспектах суспільного життя. Міжнародні документи визначають гендерну рівність не лише як цільову установку, а як юридично зобов’язуючий підхід, який вимагає від держав вживати активних заходів для забезпечення рівного доступу жінок до політичного представництва, участі у прийнятті рішень, державному управлінні та міжнародних відносинах. Таким чином, гендерна рівність є не лише соціальною вимогою, але й нормативною категорією міжнародного права, що має бути імplementована на національному рівні кран-учасниць міжнародних відносин.

До ключових міжнародно-правових актів, які безпосередньо або опосередковано закріплюють принцип гендерної рівності, відносяться:

1. Статут Організації Об'єднаних Націй (1945 р.) – перший міжнародний документ, у якому прямо згадується про рівність прав чоловіків і жінок. У ст. 1 Статуту проголошується завдання ООН – досягнення міжнародного співробітництва у сприянні дотриманню прав людини без розрізнення за ознакою статі, а у ст.ст. 8 та 55 Статуту підтверджують необхідність участі жінок на рівні з чоловіками в органах ООН [2]. Отже, Статут ООН заклав правову основу для всіх наступних ініціатив у сфері гендерної рівності.

2. Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (CEDAW, 1979 р.) – визнає, що рівність у правах жінок і чоловіків недостатня без створення умов для фактичної рівності у можливостях. Ст. 7 CEDAW «Держави-сторони вживають усіх відповідних заходів для ліквідації дискримінації щодо жінок у політичному та суспільному житті країни і, зокрема, забезпечують жінкам на рівних умовах з чоловіками право: а) голосувати на всіх виборах і публічних референдумах та бути обраними до всіх публічно виборних органів; б) брати участь у формуванні та здійсненні політики уряду та займати державні посади, а також здійснювати всі державні функції на всіх рівнях державного управління; с) брати участь у діяльності неурядових організацій і асоціацій, що займаються проблемами громадського та політичного життя країни» [3]. CEDAW також зобов'язує держави проводити політику усунення гендерних стереотипів, забезпечувати рівний доступ до освіти, охорони здоров'я та праці для жінок та чоловіків. Її ефективність підтримується Комітетом ООН з ліквідації дискримінації щодо жінок, який здійснює моніторинг виконання зобов'язань та розглядає індивідуальні скарги (Факультативний протокол 1999 р.) [3].

3. Пекінська платформа дій (1995 р.) – документ був прийнятий на IV Всесвітній конференції зі становища жінок, організованій ООН у

Пекіні. Платформа не є обов'язковим юридичним актом, але стала потужним політичним імпульсом до створення гендерно-чутливої політики. «Пекінська декларація та Платформа дій, прийнята 189 країнами, – найбільш всебічна і трансформаційна глобальна програма для досягнення тендерної рівності і розширення можливостей жінок та дівчат» [4]. Метою Пекінської платформи дії є «прискорення здійснення Найробійських перспективних стратегій у галузі поліпшення становища жінок на шляху їх активного залучення до усіх сфер суспільного та приватного життя шляхом забезпечення всебічної і рівної участі жінок у прийнятті рішень з економічних, соціальних, культурних і політичних питань» [5].

У Пекінській платформі визначено 12 ключових напрямів («сфер занепокоєння»), серед яких центральне місце посідає розширення участі жінок у процесах прийняття рішень та доступ їх до влади. Зокрема, наголошується, що політична участь жінок є не лише правом, а й передумовою демократичного суспільства, а державам рекомендовано впроваджувати механізми, які усувають бар'єри до лідерських позицій для жінок – зокрема, квоти, паритетне представництво, антидискримінаційне законодавство [5].

4. Резолюція Ради Безпеки ООН №1325 (2000 р.) «Жінки. Мир. Безпека» ухвалена Радою Безпеки ООН 31 жовтня 2000 р., та резолюції Ради Безпеки ООН 1820, 1888, 1889, 1960, 2106, 2122, 2242, 2467, 2493, які разом формують порядок денний «Жінки, мир, безпека». Резолюція стала першим актом Ради Безпеки ООН, який визнав специфічну роль жінок у питаннях безпеки, миру та конфліктів та зобов'язує держави враховувати гендерний аспект у миротворчій діяльності, а також забезпечувати повну участь жінок у мирних процесах, врегулюванні конфліктів і постконфліктному відновленні. Положення Резолюції наголошують на «важливій ролі жінок у запобіганні і врегулюванні конфліктів та в розбудові миру, а також закликає держави-члени

забезпечити більш активну участь жінок на всіх рівнях прийняття рішень в національних, регіональних і міжнародних інститутах, у механізмах запобігання, управління та вирішення конфліктів. Резолюція стала інституційною рамкою для інтеграції жінок до безпекового сектору» [6]. Резолюція стала основою для створення національних планів дій, що визначають механізми залучення жінок до безпекової та оборонної політики, в тому числі через підтримку жінок-лідерок у політичному процесі, армії, миротворчих місіях тощо.

5. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права (1966 р.). Цей пакт є одним із фундаментальних міжнародних договорів у галузі прав людини. Стаття 3 Пакту прямо встановлює зобов'язання держав-учасниць «забезпечити рівне для чоловіків і жінок право користування всіма громадянськими і політичними правами, передбаченими в цьому Пакті» [7]. Норми Пакту в т.ч. закріплюють право брати участь у веденні державних справ, голосувати і бути обраними, а також мати рівний доступ до державної служби, що є прямою підтримкою принципу жіночого лідерства у політиці [7].

6. Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права (1966 р.). Хоча цей пакт зосереджений на інших аспектах прав людини, проте, ст. 3 закріплює обов'язок держав-учасниць «забезпечити рівне для чоловіків і жінок право користування всіма економічними, соціальними і культурними правами, передбаченими в цьому Пакті» [8], що опосередковано впливає на політичне лідерство жінок, оскільки доступ до освіти, праці та соціальних гарантій є важливими передумовами для повноцінної участі жінок у суспільному та політичному житті держави.

7. Цілі сталого розвитку (далі – ЦСР) ООН, зокрема Ціль 5 «Гендерна рівність» (2015 р.). Ухвалені Генеральною Асамблеєю ООН, ЦСР є глобальним планом дій до 2030 року. Ціль 5 присвячена досягненню гендерної рівності та розширенню прав і можливостей усіх жінок та дівчат. Однією з її ключових її задач (5.5) є «забезпечити повну

й ефективну участь жінок та рівні для них можливості для лідерства на всіх рівнях прийняття рішень у політичному, економічному та суспільному житті» [9], що відображає сучасний міжнародний консенсус щодо важливості жіночого лідерства як невід’ємної складової сталого розвитку та демократичного врядування в державі.

Слід також зауважити, що важливу роль у формуванні нормативно-правової бази відіграють також акти регіонального рівня. Наприклад, Європейська конвенція з прав людини (1950 р.) та Протокол №12 до Конвенції (про загальну заборону дискримінації), які захищають від дискримінації, зокрема за ознакою статі, у сфері політичних прав [10]; Стратегія гендерної рівності Ради Європи на 2018-2023 рр., які заохочують держави-члени до впровадження механізмів, що сприяють рівному політичному представництву [11]; Договори Європейського Союзу та директиви, які встановлюють принципи рівності і недискримінації, що є обов'язковими для держав-членів і впливають на їхню національну політику щодо жіночого лідерства та ін.

Всі наведені акти мають як юридичне, так і символічне значення, оскільки з одного боку, вони юридично зобов'язують держави дотримуватись принципу недискримінації та вживати заходів для забезпечення рівної участі жінок у політичному житті, з іншого боку – формують світовий стандарт, який поступово впроваджується в національні законодавства, політичні стратегії та кадрову політику. Адже міжнародно-правова база створює передумови для інституційного зміцнення жіночого лідерства, соціальні уявлення про роль жінки в політиці та впливають на формування інклюзивних і демократичних політичних систем з відповідним гендерної рівності.

Зокрема, впливає на:

- формування міжнародного консенсусу та визнання гендерної рівності універсальною цінністю і правом людини;

- надання інструментів для держав щодо впровадження політик, що сприяють участі жінок у політиці (наприклад, через виборчі квоти, антидискримінаційні заходи, тощо);
- наявність комітетів та процедур розгляду скарг (як у випадку з CEDAW) дозволяє відслідковувати виконання зобов'язань та притягати держави до відповідальності за порушення прав жінок;
- стимулювання держав до перегляду національних практик, усунення стереотипів та інституційних бар'єрів щодо участі жінок у політиці;
- адвокації прав жінок з боку неурядових організацій, в т.ч і міжнародних.

Слід зауважити, що попри значні досягнення, існують проблемні аспекти у реалізації міжнародних стандартів жіночого лідерства у політичній сфері серед яких можна виділити наступні:

1. Неоднорідність імплементації міжнародних норм, оскільки багато держав, попри ратифікацію міжнародних угод, не завжди повною мірою імплементують їх положення у національне законодавство або на практиці, що може бути пов'язано з політичною волею, браком ресурсів або сильними патріархальними традиціями у суспільстві та державі.

2. Навіть при наявності правової бази, глибоко вкорінені гендерні стереотипи і патріархальні соціальні норми часто є серйозною перешкодою для досягнення фактичної рівності та прийняття жінок на лідерських позиціях.

3. Діяльність моніторингових органів, механізми примусового виконання рішень міжнародних органів щодо гендерної рівності є обмеженими, покладаючись здебільшого на репутаційний тиск та політичний діалог з урядами держав.

4. Заходи щодо забезпечення гендерної рівності та підтримки жіночого лідерства часто недостатньо фінансуються як на міжнародному, так і на національному рівнях.

5. В умовах конфліктів та криз (як, наприклад, повномасштабна війна росії проти України) досягнення гендерної рівності може відходити на другий план, а здобутки у сфері жіночого лідерства можуть бути під загрозою.

Таким чином, міжнародно-правова база створила міцний фундамент для просування жіночого лідерства у політичній сфері, проте її ефективність у кінцевому підсумку залежить від постійних зусиль держав, громадянського суспільства та міжнародних партнерів для подолання існуючих прогалин в імплементації, зміні соціокультурних норм і забезпеченні належних ресурсів.

1.2. Міжнародні інституційні механізми підтримки жіночого політичного представництва

У сучасному світі забезпечення рівного представництва жінок у політиці стало ключовим питанням міжнародного правозахисного порядку денного. Процес формування та реалізації гендерної політики є комплексним явищем, на яке суттєвий вплив справляють міжнародні інституційні механізми, які відіграють ключову роль у забезпеченні гендерної рівності та сприянні жіночому політичному представництву на глобальному і національному рівнях. Міжнародні організації розробляють та впроваджують стандарти, стратегії і програми, які стають орієнтиром для національних урядів, включно з Україною, у їхніх зусиллях з утвердження рівних прав та можливостей для жінок і чоловіків у політичному житті.

Серед ключових міжнародних інституцій, що впливають на забезпечення гендерної рівності та захист прав жінок, особливе місце посідають Організація Об'єднаних Націй (ООН) та її структури, Рада Європи, Організація з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ) та

НАТО. Ці організації розробили значну кількість міжнародно-правових та консультативних інструментів, що формують правову основу паритетної демократії на універсальному і регіональному рівнях [13].

Однією з провідних організацій у сфері просування жінок у політичному житті є Організація Об'єднаних Націй (ООН). Її діяльність у цій сфері базується на таких документах, як Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (CEDAW, 1979 р.), Пекінська платформа дій (1995 р.), а також Цілі сталого розвитку (ЦСР), зокрема Ціль 5 – «Досягнення гендерної рівності та розширення прав і можливостей усіх жінок і дівчат». ООН систематично закликає держави вживати позитивні дії для збільшення жіночої участі в політичному житті, зокрема шляхом запровадження квот. ООН, зокрема, визнає, що концепції «рівних прав» та «різних можливостей» мають враховуватися сучасними органами законодавчої і виконавчої влади при проведенні гендерної політики. Національний план дій з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека» на період до 2025 р., затверджений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 28.10.2020 р. № 1544-р, є яскравим прикладом імплементації міжнародних стандартів на національному рівні, що підтверджує важливість міжнародних зобов'язань як рушійної сили для внутрішніх перетворень у сфері гендерної політики [12].

Європейська система забезпечення і захисту прав жінок, сформована під егідою Ради Європи та інституцій Європейського Союзу, є ще одним вагомим джерелом впливу. Досягнення гендерної рівності є невід'ємним елементом місії Ради Європи, яка полягає у захисті прав людини, підтримці демократії та забезпеченні принципу верховенства права, інституції Європейського Союзу застосовують багатосторонній підхід у забезпеченні гендерної рівності, що охоплює різні аспекти суспільного життя [14, с. 35].

Рада Європи в межах Європейської хартії про рівність жінок і чоловіків у житті місцевих громад (2006) та інших документів наголошує на необхідності створення інституційних умов для участі жінок у процесах прийняття рішень на всіх рівнях. Гендерна рівність вважається однією з фундаментальних цінностей організації, а її реалізація – індикатором демократичності суспільства.

Європейський Союз також активно сприяє збільшенню участі жінок у політичному процесі, інтегруючи гендерний підхід у політику розширення, зовнішню політику та внутрішнє регулювання. Особливу увагу варто приділити новій Гендерній стратегії Європейського Союзу (2020–2025 рр.), яка була ухвалена у 2020 р. та ставить за мету досягнення балансу представництва у всіх сферах прийняття рішень [2, с. 265]. «Метою Стратегії ЄС є подолання нерівності, стимулювання до перерозподілу влади, впливу та ресурсів справедливим та рівноправним чином, сприяння справедливості та створенню рівних можливостей» [16]. Стратегія є важливим кроком у консолідації зусиль ЄС для забезпечення всеосяжної гендерної рівності, а її положення активно впливають на формування національних гендерних політик країн-партнерів, включаючи Україну. Впровадження сучасних підходів до забезпечення гендерної рівності є вимогою часу, що спонукає до активної адаптації національного законодавства та інституційних механізмів до європейських стандартів [15, с. 265].

У 2024 р. було прийнято Стратегію гендерної рівності Ради Європи на 2024-2029 р., яка була зосереджена на: запобігання та боротьба з гендерними стереотипами та сексизмом; запобігання та боротьба з насильством щодо жінок і дівчат та домашнім насильством; забезпечення рівного доступу жінок до правосуддя; досягнення збалансованої участі жінок і чоловіків у політичному, громадському, соціальному та економічному житті; забезпечення розширення прав і можливостей жінок та гендерної рівності в умовах глобальних та геополітичних викликів;

реалізація стратегії досягнення гендерної рівності та включення міжсекторального підходу в усі політики та заходи [27].

Утвердження гендерної рівності та сприяння жіночому політичному представництву є не лише прерогативою державних і міжурядових структур, але й значною мірою залежить від активності неурядових міжнародних організацій та інститутів громадянського суспільства, які відіграють критичну роль у формуванні і реалізації гендерної політики, доповнюючи та інколи корегуючи дії офіційних інституцій.

В Україні, як і в багатьох інших країнах, розвиток гендерної політики відбувається у тісній взаємодії з громадянським суспільством. Громадські об'єднання демонструють значну активність у ініціюванні та втіленні гендерних проєктів [17, с. 1]. Вони часто виступають піонерами у виявленні нових гендерних проблем, розробці інноваційних підходів до їх вирішення та підвищенні обізнаності суспільства щодо важливості гендерної рівності. Проте, на відміну від політичних партій чи медіа, громадські об'єднання не завжди володіють регламентованими інструментами прямого впливу на державну політику [1, с. 1]. Це може призводити до відсутності послідовності та пріоритетності у питаннях забезпечення гендерного балансу на державному рівні, незважаючи на значні зусилля низових ініціатив.

Неурядові організації є важливим елементом інституційного механізму формування гендерної політики, адже вони налагоджують взаємодію між державними структурами та спільнотою гендерних експертів, створюючи платформу для обміну знаннями, досвідом і найкращими практиками [18, с. 64], що є важливим для інтеграції гендерної перспективи в усі сфери суспільного життя та державного управління. НМГО часто виконують функції моніторингу, адвокації та просвітництва, здійснюючи незалежну оцінку виконання міжнародних зобов'язань та національних програм у сфері гендерної рівності, сприяють

підвищенню правової і політичної культури населення, формуючи активну громадянську позицію щодо гендерних питань.

Діяльність неурядових міжнародних організацій у сфері гендерної рівності охоплює широкий спектр напрямів:

1. Адвокація та лобіювання: НМГО активно працюють над просуванням законодавчих змін та політичних рішень, спрямованих на покращення становища жінок у політиці та інших сферах [17, с. 2]. Вони формують рекомендації для урядів, беруть участь у публічних дебатах та організовують кампанії впливу. Наприклад, Women's Global Network for Reproductive Rights (WGNRR) міжнародна мережа, яка займається адвокацією та лобіюванням на глобальному рівні з метою просування і захисту репродуктивних прав жінок, бере участь у міжнародних конференціях, співпрацюють з урядами та іншими організаціями для впливу на законодавство та політику у сфері репродуктивного здоров'я [20].

2. Проєктна діяльність: Реалізація конкретних проєктів та програм, спрямованих на розширення можливостей жінок, їхню освіту, розвиток лідерських якостей, а також запобігання гендерно зумовленому насильству [19, с. 108–109]. Ці проєкти можуть бути як локальними, так і мати міжнародний характер, сприяючи обміну досвідом. Наприклад, Plan International реалізує численні проєкти та програми по всьому світу, спрямовані на розширення можливостей дівчат і молодих жінок, що включає проєкти з освіти, розвитку лідерських якостей, запобігання гендерно зумовленому насильству, зокрема таким гендернозумовленим традиціям, як ранні шлюби та обрізання жіночих статевих органів [21].

3. Моніторинг та звітність: НМГО здійснюють незалежний моніторинг виконання міжнародних конвенцій та національного законодавства у сфері гендерної рівності, готуючи альтернативні звіти та надаючи інформацію для міжнародних правозахисних механізмів [19, с. 109]. Наприклад, Amnesty International (Відділ з прав жінок, гендеру та

сексуальності) здійснює моніторинг порушень прав жінок у різних країнах, готує детальні звіти та надає інформацію для міжнародних правозахисних механізмів, висвітлюють випадки дискримінації і насильства, закликаючи уряди до відповідальності за порушення [22].

4. Освіта та просвітництво: Проведення семінарів, тренінгів, інформаційних кампаній для підвищення обізнаності суспільства щодо гендерних стереотипів, дискримінації та важливості рівних прав і можливостей для жінок та чоловіків [17, с. 5; 19, с. 109]. Наприклад, Association for Women's Rights in Development (AWID) займається поширенням знань та підвищенням обізнаності щодо гендерної рівності та прав жінок через дослідження, публікації, організацію конференцій та інформаційних кампаній, працює над зміною гендерних наративів та підвищенням розуміння складних гендерних питань [23].

5 Побудова мереж та коаліцій: Створення широких мереж та коаліцій як на національному, так і на міжнародному рівнях для координації зусиль, обміну досвідом та посилення спільного впливу на процеси прийняття рішень [18, с. 64]. Наприклад, Urgent Action Fund for Women's Human Rights відіграє ключову роль у побудові та підтримці глобальних мереж і коаліцій, фінансово та стратегічно підтримують групи, які співпрацюють для посилення колективного впливу та обміну досвідом [24].

У підсумку, неурядові міжнародні організації є невід'ємною складовою глобальної архітектури забезпечення гендерної рівності. Їхня діяльність, хоча й не завжди має прямі важелі впливу на державні рішення, суттєво сприяє актуалізації гендерних питань, моніторингу виконання міжнародних стандартів та розвитку громадянського суспільства. Взаємодія між державними інституціями та НМГО є ключовим фактором для досягнення всеосяжної гендерної рівності і забезпечення повноцінного жіночого політичного представництва.

РОЗДІЛ 2

ЖІНОЧЕ ЛІДЕРСТВО В ПОЛІТИЧНІЙ СФЕРІ: ВИКЛИКИ, ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПРАВОВІ ГАРАНТІЇ

2.1. Основні бар'єри на шляху до жіночого лідерства у політиці

Попри формальне визнання принципу рівності прав і свобод жінок та чоловіків у демократичних суспільствах, на практиці жінки продовжують стикатися з численними системними бар'єрами, що перешкоджають їх активній та повноцінній участі в політичному житті та досягненню лідерських позицій у політиці. Зауваженні бар'єри мають комплексний характер, поєднуючи соціальні, культурні, правові, психологічні та інституційні аспекти, що часто підсилюють ефект взаємної дискримінації та обмежують реалізацію політичного потенціалу жінок.

Одним із фундаментальних бар'єрів є домінування традиційних соціальних та культурних норм, які закріплюють патріархальні уявлення про гендерні ролі. У багатьох суспільствах поширена думка, що «призначення жінки» обмежується сферою сім'ї, вихованням дітей або професійною діяльністю у «традиційно жіночих» секторах, таких як освіта, охорона здоров'я, соціальний захист. Ці стереотипи активно репродукуються через механізми соціалізації та медіа, що формує упереджене ставлення до жінок як до потенційних політичних лідерок і знижує рівень суспільної довіри до їхніх управлінських компетенцій [17, с. 1]. Як зауважує О.П. Коханова та Є.Р. Бурячок «гендерні стереотипи з одного боку, сприяють виникненню гендерної професійної сегрегації та дискримінації, уповільнюють кар'єрне зростання жінок, зумовлюють конформізм, особистісну стагнацію, а з іншого – сприяють підвищенню

задоволеності життям у шлюбі, виникненню почуття приналежності до групи» [26].

Наприклад, в українському суспільстві історично гендерні ролі української жінки були переважно зосереджені на репродукції, материнстві, веденні домашнього господарства та підтримці сімейного побуту. Проте, вже в радянський період, декларуючи гендерну рівність, жінок було залучено до суспільного виробництва формуючи феномен «подвійної зайнятості» і поєднуючи професійну діяльність з домашніми обов'язками. Після здобуття незалежності економічні чинники, вплив західних цінностей та фемінізму, а також зміни в сімейній моделі призвели до трансформації цих ролей, посиливши прагнення жінок до самореалізації, але часто супроводжуючись «емансипацією по-українськи» з подвійним навантаженням. Слід зауважити, що сучасна війна значно прискорила переосмислення гендерних ролей, демонструючи адаптивність та стійкість жінок у нових соціальних та військових реаліях.

У країнах з глибоко вкоріненими патріархальними традиціями суспільні очікування щодо гендерних ролей значною мірою впливають на мотивацію жінок до участі у політичному процесі та на готовність виборців підтримувати жіночих кандидаток. Стереотипи, що приписують жінкам емоційність та меншу рішучість, а також сприймають їх як «некомпетентних» у стратегічному управлінні, стають причиною прихованої та відкритої дискримінації на всіх етапах політичної кар'єри – від висунення кандидатури до зайняття вищих посад [7, с. 72].

Крім того, значні труднощі створює відсутність або недосконалість правових механізмів, які б гарантували реальну, а не лише декларативну, гендерну рівність. Недостатньо дієві інструменти відповідальності за дискримінацію за ознакою статі або сексуальні домагання, обмежений доступ до правосуддя для жертв таких порушень, а також відсутність комплексних механізмів підтримки жінок з дітьми

(наприклад, гнучкий графік роботи, доступні послуги догляду за дітьми, соціальні пільги та відпустки по догляду) – усе це створює реальні та об'єктивні перешкоди на шляху жінок до активної політичної діяльності. Ці обставини змушують жінок обирати між професійними амбіціями та сімейними обов'язками, що у випадку чоловіків не є настільки гострою дилемою.

Особливо актуальним залишається так званий ефект «скляної стелі» – невидимого, проте відчутного бар'єру, який обмежує просування жінок до найвищих політичних посад, навіть у країнах з високим рівнем демократичного розвитку. Жінки часто залишаються на другорядних ролях або представлені переважно у сферах, що традиційно вважаються «жіночими», таких як освіта, охорона здоров'я, культура чи соціальний захист. Водночас ключові та «престижні» напрямки, такі, як оборона, економіка, фінанси, зовнішня політика, енергетика, залишаються під переважним контролем чоловіків, що створює дисбаланс у розподілі впливу та ресурсів і гальмує просування жінок на керівні посади.

Наприклад, в сфері бізнесу «аналіз компаній, які котируються на 12 фондових біржах по всьому світу, включаючи FTSE 100 і FTSE 250, показує, що з 2018 року жінки в середньому займали посади керівників 5,2 року порівняно з 8,1 роками чоловіків» [28]. Найчастіше жінок призначають на керівні посади в компаніях у період кризи, однак, в таких умовах їхня робота часто стає інтенсивнішою та піддається більшій критиці, що може призвести до швидшого завершення їхнього перебування на посаді. Це явище може бути пояснене підвищеною плинністю кадрів у кризовий період або тенденцією до повернення чоловіків на керівні посади, як тільки ситуація починає стабілізуватися [28].

Політичні стереотипи також відіграють значну роль у формуванні упереджень щодо жіночого лідерства у політиці. Суспільні наративи часто зображують жінок як емоційних, менш рішучих або

некомпетентних у стратегічному управлінні, що негативно впливає на виборців, членів політичних партій та представників медіа, які, свідомо чи підсвідомо, можуть бути не готовими підтримувати кандидатури жінок. Результатом є занижена кількість жінок на виборних посадах та в керівних органах партій, що обмежує їхній вплив на процес прийняття рішень [7, с. 73].

Сучасне політичне середовище нерідко є ворожим або навіть небезпечним для жінок, адже поширена дискримінація на основі статі, яка проявляється у формі нерівного доступу до ресурсів, фінансування виборчих кампаній, мінімального представництва в керівних органах партій, а також виключення з неформальних мереж впливу та ухвалення рішень. Важливою проблемою є також сексуальні домагання і насильство, які трапляються не лише на побутовому, а й на професійному рівні. Згідно з дослідженням Парламентської асамблеї Ради Європи (2018), значна частина жінок-політиків у європейських країнах стикалася з різними формами насильства – від образ і принижень у публічному просторі та соціальних мережах до погроз та фізичного тиску [14, с. 35]. Ця ситуація створює атмосферу страху, психологічного тиску та відрази до участі в політичному житті, змушуючи багатьох жінок залишати політичну діяльність, така практика суперечить не лише принципам гендерної рівності та демократії, але й фундаментальним правам людини.

Подолання цих бар'єрів вимагає системного підходу, що включає зміни у законодавстві, реформування політичних інститутів, освітні та просвітницькі кампанії, спрямовані на руйнування гендерних стереотипів, а також посилення заходів щодо захисту прав жінок у політиці. Лише за таких умов можливе досягнення реального паритетного представництва та використання повного потенціалу жінок у розбудові демократичного суспільства.

2.2. Забезпечення участі жінок у політичному житті на міжнародному та національному рівні

Забезпечення повноцінної участі жінок у політичному житті є одним із фундаментальних аспектів демократичного розвитку та індикатором гендерної рівності в суспільстві, тому цей процес вимагає скоординованих зусиль як на міжнародному, так і на національному рівнях, включаючи прийняття нормативно-правових актів, формування інституційних механізмів, проведення просвітницьких кампаній та подолання існуючих стереотипів в сфері гендерної рівності. При цьому слід зауважити, що міжнародні стандарти та практики відіграють ключову роль у стимулюванні національних урядів до активних дій у цьому напрямі.

На міжнародному рівні зусилля щодо забезпечення участі жінок у політиці зосереджені на розробці та імплементації міжнародно-правових документів, які закладають універсальні принципи гендерної рівності. Організація Об'єднаних Націй (ООН) та її структури, зокрема Комісія зі становища жінок (CSW), є ключовими акторами у цьому процесі. Одним із найважливіших документів є Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (CEDAW), прийнята у 1979 році, яка зобов'язує держави-учасниці вживати всіх відповідних заходів для забезпечення жінкам рівних прав з чоловіками у політичному та суспільному житті. Резолюція Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека» (2000 р.) стала знаковим документом, що підкреслив критичну роль жінок у процесах запобігання конфліктам [8]. Україна, як і багато інших держав, розробила та впроваджує Національний план дій з виконання Резолюції Ради Безпеки ООН 1325 на період до 2025 року, що свідчить про інтеграцію міжнародних стандартів у національну політику та забезпечує «участь жінок у прийнятті рішень, стійкості до безпекових викликів, постконфліктного відновлення і перехідного правосуддя, протидії

насильству за ознакою статі та сексуальному насильству, пов'язаному з конфліктом, посилення інституційної спроможності виконавців Національного плану» [8].

Рада Європи також відіграє значну роль у просуванні гендерної рівності. Досягнення гендерної рівності є невід'ємним елементом її місії, яка полягає у захисті прав людини, підтримці демократії та забезпеченні принципу верховенства права. Інституції Європейського Союзу застосовують багатосторонній підхід у забезпеченні гендерної рівності, що охоплює різні аспекти суспільного життя [14, с. 35]. У 2020 році ЄС ухвалив нову Гендерну стратегію (2020–2025), яка ставить за мету досягнення балансу представництва у всіх сферах прийняття рішень, що відображає прогресивний підхід до подолання гендерної нерівності в політиці та управлінні [2, с. 265]. Ці стратегії та ініціативи не лише формують правові та політичні рамки, але й надають методичну та фінансову підтримку країнам-учасникам для їх імплементації.

Однак, незважаючи на окремі успіхи, глобальна картина свідчить про значний дисбаланс. Дослідження структури ООН Жінки та IPU Parline демонструють, що жінки залишаються недостатньо представленими на всіх рівнях ухвалення рішень у всьому світі, що свідчить про віддаленість реального гендерного паритету в політичній сфері. Аналіз представництва жінок на посадах виконавчої влади показує повільний, але помітний прогрес. Станом на 1 червня 2024 року, лише у 27 країнах 28 жінок обіймали посади глав держав та/або урядів, тоді як десять років тому таких країн було лише 18. У складі кабінетів міністрів ситуація не є суттєво кращою: на 1 січня 2024 року жінки становили лише 23,3 % міністрів, у 15 країнах цей показник перевищує 50 %, лідерами серед яких є Фінляндія, Нікарагуа, Ліхтенштейн, Бельгія та Андорра. На противагу цьому, у таких країнах, як Індія, Пакистан, Туреччина, Іран, росія, Узбекистан, білорусь та Китай, представництво жінок-міністрів є вкрай низьким, а в Азербайджані, Угорщині, Ємені, Вануату та

Саудівській Аравії жінок у міністерських кріслах взагалі не було зафіксовано. Окрім кількісної нерівності, існує і якісна: жінки традиційно очолюють «м'які» портфелі, пов'язані з соціальними питаннями, гендерною рівністю, сім'єю та дітьми, тоді як «силові» та економічні міністерства (оборона, економіка, юстиція, внутрішні справи) продовжують бути переважно чоловічою прерогативою [33].

Ситуація з представництвом жінок у національних парламентах також демонструє повільні темпи змін. Згідно з дослідженням IPU Parline, на червень 2024 року жінки становили лише 26,9 % парламентарів в однопалатних парламентах або нижніх палатах, порівняно з 11 % у 1995 році. При збереженні таких темпів, гендерний паритет у національних законодавчих органах не буде досягнутий раніше 2063 року. Хоча окремі країн (Руанда, Куба, Нікарагуа, Андорра, Мексика, Нова Зеландія) вже мають 50 % або більше жінок у своїх парламентах, а ще 22 країни перевищили 40 % (переважно в Європі), у 21 державі жінки становлять менше ніж 10 % парламентарів, а в Омані, Тувалу та Ємені їх взагалі не представлено. Регіональні відмінності підтверджують нерівномірність прогресу: Латинська Америка та Карибський басейн лідирують (36 %), за ними йдуть Європа та Північна Америка (33 %), тоді як найнижчі показники спостерігаються у Центральній та Південній Азії, Північній Африці та Західній Азії (по 18 %) [33].

На рівні місцевого самоврядування, дані зі 141 країни показують, що жінки становлять понад 35,5 % обраних членів місцевих дорадчих органів, лише три країни – Антигуа і Барбуда, Ісландія та Болівія – досягли 50 % представництва. Україна, попри нещодавні законодавчі зміни та запровадження квот, посідає 63 місце з менше ніж 30 % представниць, хоча цей показник значно зріс порівняно з попередніми виборами. Регіональні відмінності також очевидні: від 41 % у Центральній та Південній Азії до 20 % у Західній Азії та Північній Африці [33].

На національному рівні забезпечення участі жінок у політичному житті потребує комплексних законодавчих, інституційних та соціальних змін. Одним із ключових інструментів, що застосовуються для подолання нерівності, є гендерні квоти. Згідно з Виборчим кодексом України, гендерна квота становить 40% і є обов'язковою для дотримання політичними партіями під час формування виборчих списків, що сприяло збільшенню представництва жінок у місцевих радах та Верховній Раді України.

П. 12 ст. 154 Виборчого кодексу України визначає, що «Під час формування загальнодержавного та регіональних виборчих списків партія повинна забезпечити присутність у кожній п'ятірці (місцях з першого по п'яте, з шостого по десяте і так далі) кожного виборчого списку чоловіків і жінок (не менше двох кандидатів кожної статі). У разі формування партією загальнодержавного та регіональних виборчих списків з кількістю кандидатів у депутати, яка не є кратною п'яти, до останніх у списку кандидатів (від 1 до 4) застосовується вимога щодо почергового включення кандидатів різної статі до списку» [31].

Наприклад, у 2020 році у місцевих радах різних рівнів кількість жінок збільшилася майже вдвічі порівняно з попередніми виборами, сягнувши близько 36% [25, с. 51], За даними Центральної виборчої комісії, у IX скликанні парламенту кількість жінок-депутаток складає 21%, що у порівнянні з VI скликанням склало на 13 % більше [32]. Така позитивна динаміка свідчить про ефективність квот як механізму прискорення досягнення гендерного паритету, однак, запровадження квот саме по собі не гарантує якісної зміни ситуації, оскільки важливо забезпечити не лише кількість, а й реальний вплив жінок на прийняття рішень.

Поряд із законодавчими ініціативами, важливе значення має розбудова інституційних механізмів, таких як національні органи з питань гендерної рівності (наприклад, посади уповноважених з гендерних

питань), гендерні радники у державних органах, а також відповідні комітети у парламентах. Ці інституції відповідають за координацію політики, моніторинг її виконання та просування гендерної перспективи у всіх сферах державного управління [18, с. 65]. Взаємодія державних структур з громадськими та міжнародними неурядовими організаціями, які активно працюють у сфері гендерної рівності, також є критично важливою для забезпечення ефективності політики. Неурядові організації часто виступають ініціаторами суспільних змін, здійснюють адвокацію, моніторинг та просвітницьку діяльність, доповнюючи державні зусилля [17, с. 1].

Просвітницька діяльність та боротьба зі стереотипами також є невід'ємною частиною забезпечення участі жінок у політиці. Гендерні стереотипи, які формують упередження щодо жіночого лідерства, сприймаючи жінок як менш рішучих чи компетентних у стратегічному управлінні, є серйозним бар'єром [25, с. 72]. Зміна суспільної свідомості через освітні програми, медіа-кампанії, підтримку позитивних прикладів жіночого лідерства сприяє подоланню цих упереджень та формуванню більш відкритого та інклюзивного політичного середовища. Досвід показує, що комплексний підхід, який поєднує законодавчі зміни, інституційний розвиток, активну роль громадянського суспільства та цілеспрямовану боротьбу зі стереотипами, є найбільш ефективним у забезпеченні повноцінної участі жінок у політичному житті.

ВИСНОВКИ

У результаті дослідження ми дійшли наступних висновків:

Гендерна рівність є базовою цінністю та невід'ємною частиною загальнолюдських прав і свобод у міжнародному праві, що передбачає рівні права, обов'язки та можливості для жінок і чоловіків у всіх сферах суспільного життя, зокрема у політиці. Міжнародні документи, такі як Статут ООН (1945), Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (CEDAW, 1979), Пекінська платформа дій (1995), Резолюція Ради Безпеки ООН №1325 (2000) та Цілі сталого розвитку ООН (Ціль 5, 2015), закладають правову основу для забезпечення рівної участі жінок у політичному житті і вимагають від держав вживати активних заходів для подолання дискримінації. Регіональні акти, такі як Європейська конвенція з прав людини (1950) та Протокол №12 до Конвенції, а також Стратегії гендерної рівності Ради Європи та директиви ЄС, також відіграють важливу роль у формуванні нормативно-правової бази, заохочуючи держави до впровадження механізмів, що сприяють рівному політичному представництву жінок і чоловіків. Попри значні досягнення, існують проблеми у реалізації міжнародних стандартів, включаючи неоднорідність імплементації національним законодавством, глибоко вкорінені гендерні стереотипи, обмежені механізми примусового виконання рішень міжнародних органів, недостатнє фінансування заходів та загрози досягненням в умовах конфліктів і криз, як, наприклад, повномасштабна війна росії проти України.

Міжнародні інституційні механізми, включаючи структури ООН, Раду Європи, ОБСЄ та НАТО, відіграють ключову роль у формуванні та реалізації гендерної політики, розробляючи стандарти, стратегії і програми, що стають орієнтиром для національних урядів, включно з Україною. ООН, базуючись на CEDAW, Пекінській платформі дій та ЦСР, систематично закликає держави до збільшення жіночої участі в

політиці, зокрема шляхом запровадження квот. Прикладом імплементації є Національний план дій України з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 на період до 2025 року.

Європейська система, під егідою Ради Європи та інституцій ЄС, активно сприяє гендерній рівності, інтегруючи гендерний підхід у різні політики та наголошуючи на необхідності створення інституційних умов для участі жінок у процесах прийняття рішень на всіх рівнях. Неурядові міжнародні організації (НМГО) та інститути громадянського суспільства відіграють критичну роль у формуванні та реалізації гендерної політики, здійснюючи адвокацію, проєктну діяльність, моніторинг, просвітництво та побудову мереж і коаліцій. Їхня діяльність суттєво сприяє актуалізації гендерних питань, моніторингу виконання міжнародних стандартів і розвитку громадянського суспільства.

Попри формальне визнання принципу рівності прав та свобод жінок і чоловіків у демократичних суспільствах, на практиці жінки продовжують стикатися з численними системними бар'єрами, що перешкоджають їх активній і повноцінній участі в політичному житті та досягненню лідерських позицій. Глибоко вкорінені гендерні стереотипи та патріархальні соціальні норми є серйозною перешкодою для досягнення фактичної рівності і прийняття жінок на лідерських позиціях, проявляючись у переконанні, що чоловіки є кращими лідерами в політиці та бізнесі.

Національна практика в Україні також демонструє численні виклики, такі як упереджене ставлення до жінок у політиці та слабка імплементація квот. Додаткові труднощі створює відсутність або недосконалість правових механізмів, які б гарантували реальну гендерну рівність, а також ефект «скляної стелі», що обмежує просування жінок до найвищих політичних посад. Політичне середовище нерідко є ворожим, з поширеною дискримінацією та сексуальними домаганнями, що створює атмосферу страху та відрази до участі жінок в політичному житті.

На міжнародному рівні зусилля щодо забезпечення участі жінок у політиці зосереджені на розробці та імплементації міжнародно-правових документів, які закладають універсальні принципи гендерної рівності. Організація Об'єднаних Націй (ООН) та її структури, зокрема Комісія зі становища жінок (CSW), є ключовими акторами у цьому процесі. Україна, як і багато інших держав, розробила та впроваджує Національний план дій з виконання Резолюції Ради Безпеки ООН 1325 на період до 2025 року, що свідчить про інтеграцію міжнародних стандартів у національну політику. Рада Європи та інституції Європейського Союзу також відіграють значну роль у просуванні гендерної рівності, застосовуючи багатосторонній підхід та ухвалюючи стратегії, такі як Гендерна стратегія ЄС (2020–2025), що ставить за мету досягнення балансу представництва у всіх сферах прийняття рішень.

Розбудова інституційних механізмів, таких як національні органи з питань гендерної рівності та гендерні радники, а також взаємодія державних структур з громадськими та неурядовими організаціями, є критично важливою для забезпечення ефективності політики. Просвітницька діяльність та боротьба зі стереотипами також є невід'ємною частиною забезпечення участі жінок у політиці. Комплексний підхід, що поєднує законодавчі зміни, інституційний розвиток, активну роль громадянського суспільства та цілеспрямовану боротьбу зі стереотипами, є найбільш ефективним у забезпеченні повноцінної участі жінок у політичному житті.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Добош З.А. Гендерна рівність і гендерна дискримінація у сфері трудових відносин. *Юридичний науковий електронний журнал*. №7/2020. С. 190-193. URL: http://lsei.org.ua/7_2020/50.pdf (дата звернення: 11.04.2025)
2. Статут ООН. URL: <https://www.un.org/ru/about-us/un-charter/full-text> (дата звернення: 06.04.2025)
3. Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок: ООН від 18.12.1979 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_207#Text (дата звернення: 16.04.2025)
4. Що таке Пекінська платформа дій? URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine/publications/shcho-take-pekinska-platforma-diy> (дата звернення: 12.04.2025)
5. Пекінська декларація: ООН від 15.09.1995 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_507#top (дата звернення: 16.04.2025)
6. Резолюція Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека». Національна соціальна сервісна служба України. URL: <https://nssu.gov.ua/genderna-rivnist/rezolyuciya-radi-bezpeki-onn-1325> (дата звернення: 11.04.2025)
7. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права: ООН від 16.12.1966 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text (дата звернення: 16.04.2025)
8. Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права: ООН від 16.12.1966 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042#Text (дата звернення: 14.04.2025)

9. 17 Цілей сталого розвитку. URL: <https://globalcompact.org.ua/tsili-stijkogo-rozvytku/> (дата звернення: 18.04.2025)
10. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (Європейська конвенція з прав людини): Рада Європи від 04.11.1950 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 12.04.2025)
11. Стратегія гендерної рівності Ради Європи на 2018-2023 рр.: Рада Європи від 07.08.2018 р. URL: <https://rm.coe.int/coe-ge-strategy-2018-2023-ukr-final-ts/16808ae59c> (дата звернення: 06.04.2025)
12. Організація Об'єднаних Націй Україна. Офіційна сторінка ООН. URL: <https://ukraine.un.org/uk> (дата звернення: 11.04.2025)
13. Камінська Н. В., Свешнікова М. М. Діяльність міжнародних організацій у сфері забезпечення гендерної рівності. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2020. № 1 (19). С. 102–109. DOI: <https://doi.org/10.33270/04201901.102>.
14. Замула А. Ю. Інституційні та конвенційні механізми європейської системи забезпечення та захисту прав жінок. *Серія ПРАВО*. 2024. Вип. 85: частина 4. С. 35. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.85.4.35>
15. Тюріна Д. М. Перспективи розвитку гендерної політики в умовах євроінтеграції України. *Державне управління*. 2024. № 22. С. 265–268. DOI: 10.32702/2306-6814.2024.22.265.
16. Шлях до рівності: Стратегія гендерної рівності Європейського Союзу 2020 – 2025 (ч.1). Jurfem. URL: <https://jurfem.com.ua/shlyah-do-rivnosti-strategia-gendernoi-rivnosti-2025-ch-1/> (дата звернення: 11.04.2025)
17. Біденко Ю. М. Вплив громадянського суспільства та міжнародних організацій на формування державної гендерної політики в

Україні. *Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна, серія «Питання політології»*. 2017. Вип. 31. С. 1–10.

18. Перевізник В. М. Механізми розвитку гендерної політики держави: дис. канд. наук з держ. упр.: 25.00.02. Харків, 2021. 194 с.

19. Камінська Н. В., Свешнікова М. М. Діяльність міжнародних організацій у сфері забезпечення гендерної рівності. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2020. № 1 (19). С. 102–109. DOI: <https://doi.org/10.33270/04201901.102>.

20. Women's Global Network for Reproductive Rights (WGNRR). URL: <https://wgnrr.org/> (дата звернення: 16.04.2025)

21. Plan International. URL: <https://plan-international.org/> (дата звернення: 12.04.2025)

22. Amnesty International (Відділ з прав жінок, гендеру та сексуальності) URL: <https://www.amnesty.org/en/what-we-do/womens-rights/> (дата звернення: 10.04.2025)

23. Association for Women's Rights in Development (AWID) URL: <https://www.awid.org/> (дата звернення: 06.04.2025)

24. Urgent Action Fund for Women's Human Rights. URL: <https://urgentactionfund.org/> (дата звернення: 16.04.2025)

25. Остапюк С. П. Вплив гендерних чинників на особливості управлінської діяльності: дипломна робота магістра. Чернівці, 2021. 90 с.

26. Коханова О.П., Бурячок Є.Р. Гендерні стереотипи: сутність, види та вплив на самореалізацію жінок різного віку. *Social Psychology*. URL: https://www.researchgate.net/publication/374814259_Genderni_stereotipi_sutnist_vidi_ta_vpliv_na_samorealizaciju_zinok_riznogo_viku (дата звернення: 09.04.2025)

27. Стратегія гендерної рівності Ради Європи на 2024-2029 роки доступна українською мовою. Офіс Ради Європи в Україні. URL:

<https://www.coe.int/uk/web/kyiv/-/council-of-europe-gender-equality-strategy-for-2024-2029-available-in-ukrainian> (дата звернення: 02.04.2025)

28. «Скляна скеля» для жінок у бізнесі: менше керівних посад, більше звільнень у час кризи. URL: <https://povaha.org.ua/sklyana-skelya-dlya-zhinok-u-biznesi-menshe-kerivnyh-posad-bilshe-zvilnen-u-chas-kryzy/> (дата звернення: 11.04.2025)

29. ООН опублікувала новий звіт щодо гендерної рівності: дев'ять із десяти людей упереджені щодо жінок. DIVOCHE.MEDIA. URL: <https://divoche.media/2023/06/12/oon-opublikovala-novyy-zvit-shchodo-hendernoi-rivnosti-dev-iat-iz-desiaty-liudey-uperedzheni-shchodo-zhinok/> (дата звернення: 13.04.2025)

30. Національний план дій з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека» на період до 2025 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 28.10.2020 № 1544-р. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1544-2020-%D1%80#Text> (дата звернення: 11.04.2025)

31. Виборчий кодекс України від 19.12.2019 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20?find=1&text=%D0%B6%D1%96%D0%BD%D0%BE%D0%BA#w1_3 (дата звернення: 12.04.2025)

32. Жінки в армії, політиці і владі: як змінилася гендерна ситуація в Україні. Радіо Свобода. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/genderna-sytuatsiya-v-ukraini-voennoho-chasu/32696907.html> (дата звернення: 13.04.2025)

33. Жінки в політиці: які перспективи гендерного паритету у світі. Український тиждень. URL: <https://tyzhden.ua/zhinky-v-politytsi-iaki-perspektyvy-hendernoho-parytetu-u-sviti/> (дата звернення: 16.04.2025)

34. Гавловська А.О. Жінка як об'єкт злочинного посягання. *Стратегічні пріоритети розвитку економіки, менеджменту, сфери*

обслуговування та права в умовах інтеграційних процесів» : збірник наукових праць за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції, Херсон, 17-18 листопада 2021 р. / Упоряд. Т. Казакова. – Херсон, книжкове вид-во ФОП Вишемирський В.С., 2021. С.267-269

35. Гавловська А.О. Правовий вимір стигматизації жіноє. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки»* Випуск 5. 2024. Гельветика, 2024. С.5-10 DOI <https://doi.org/10.32999/ksu2307-8049/2024-5-1> URL: <https://lj.journal.kspu.edu/index.php/lj/article/view/442/400> (дата звернення: 11.04.2025)

36. Гавловська А.О. Томіліна Ю.Є. Гендерна рівність у післявоєнній Україні: правові виклики та перспективи. *Post-War Reconstruction of Ukraine: Legal, Political and Economic Challenges in Historical Perspective : scientific monograph*. Ed. by V.M. Stratonov. Riga, Latvia : «Baltija Publishing», 2025. P. 56-69. DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-559-4-4>